

Fjølmalæli við heimsins enda

Í TJALDRI nr. 43 er tilfar eftir m.o. Nelson Annandale, Zakarias Wang, Onnu V. Ellingsgaard og Detlef Wildraut

UMRØÐA

Hanus Kamban



Í teirri nýggjastu útgávuni av TJALDRI, sum er nummar 43, eru greinar, ritgerðir, ummælir og umrøður, sum fata um søgu, búskap, bíbliutýðing, søvn, bókmentir, mál og málpolitikk og mann- og náttúrusøgu.

Ikki sjáldan liggur tað, sum er ímikið og munagott, krógvað millum frasið, og ta kanska mest áhugaverdu upplýsingina í hesum blað finna vit á síðu 123, har vit fáa at vita, at nú liggja tvær nýggjar orðabøkur tókar á netinum, tann týsk-føroyska eftir Kára Davidsen, sum forlagið Sprotin hevur um hendur, og tann føroysk-týska eftir Ulf Timmermann, sum í mong ár undirvísti á Føroya Studentaskúla.

Har tað snýr seg um orðabókaframleiðslu, eru vit føringar – og sum ein slíkan rokni eg eisini Ulf Timmermann – snøgt sagt óførir! Á mínum skriviborði liggja tann ensk-føroyska og tann føroysk-enska orðabókin hjá Sprotanum, tvey risa- og valaverk, ein als ikki kann vera fyrirtuttan, og sjáldan gongur dagur, at ein ikki hyggur í ta sera hentu samheitaorðabókina eftir Henning Thomsen, eisini eitt stórverk. Her koma so tvey verk aftrat, sum fara at styrkja og breiðka ta føroysk-týsku brúnna, og um stutta tíð sær kanska eisini ein russisk-føroysk orðabók dagsins ljós.

Netið er hent, men bókin doyrt neyvan í bræði, og uppaftur meira fongur var í slíkum verkum, um tey eisini fingust í bókarsniði. Undirritaði hevur onkuntíð nevnt, at vit áttu at havt ein týsk-føroyskan mentanargrunn, ikki minst um hugsað verður um, at týskarar millum allar heimsins tjóðir eru teir, sum vísa okkara landi og mentan mest ans. Ein slíkur grunnur kundi partsfiggjað slíka orðabókaútgávu og, hvør veit, seinni kanska týðing til føroyskt av verkum eftir Kant, Heidegger, Kafka, Thomas Mann ella Paul Celan.

Høvuðsgreinin í hesum blaði er annars fyrri partur av ritgerð eftir skotan Thomas Nelson Annandale (1879-1924). Annandale, sum var dýra- og

mannfrøðingur, ferðaðist í Føroyum á sumri og heysti árinum 1896-1903, men fór síðani til Suðurindia, har hann ferðaðist og virkaði og kom at kenna djóralívið betur enn nakar annar. Hann fekk starv sum stjóri yri Zoological Survey of India og gjørdist í 1923 forseti í tí Kongaliga Asiatiska Felagnum í Bengal. Hann doyði í Calcutta í 1924, bara 44 ára gamal.

Í síni ritgerð, sum er úr bókini *The Faroes and Iceland*, 1905, og sum Norbert B. Vogt hevur umsett, greiðir Annandale frá fólki, mentan, klædnabúna, fuglalívi, grindadrápi, føroyskum dansi osfr. Nelson Annandale, sum er eygleiðarin við tí góða orðinum, heldur, at føringar bera seg væl og við tign, at teir sum heild eru væl og vakurt bygdar, og at tey føroysku klæðini sum heild fáa meðferð og vakstrarlag at koma til sjóndar á tekkiligan hátt, men at konufólkini eldast skjótt. Sum eitt dømi um, at úttheimsins hámentan á sjáldsaman hátt kann blóma í fjar-skotnum avkrókum, skrivur hann:

Fyri nøkrum árum síðani hitti eg í Kollafirði ein mann, sum ongantið hevði verið burtur, men sum talaði framúr væl eingilskt og danskt, og dugdi at lesa týskt, franskt og íslendskt. Alt hetta hevði hann lært seg vetrarkvøldini ... og tað merkiliga var, at hann dugdi at brúka sín kunnskap.

Tað er mær ikki greitt, hvussu mangar kollfirðingar, sum livdu um 1900, henda frásøgn kann hugsast at lýsa. Uttan at vita tað við vissu, so tykir mær, at Annandale her kanska sipar til Jóhan Dam Við Sjógv, sum var bóndi, skald og tingmaður og, í mentan og sum menniskja, ein merkismaður. Annandale tekur til, hvussu miklan ans hesin maður hevði fyrir blomstrum og teirra vakurleika, og eisini hetta hóskar til Jóhan Við Sjógv.

Í TJALDRI nr. 43 er mangt áannað áhugavert tilfar. Í samrøðu við Onnu V. Ellingsgaard førir Jógvan í Lon Jacobsen fram, at hetta, at vit føringar viðhvørt velja at geva útlendskum orðum og hugtøkum føroyskt ella norrønt snið, ikki bara er ein avleiðing av málpurismu, komnari úr erva, men at slík orð ofta eru komin frá fólkinum, úr fólksins huga og fangi. Gjógvin millum fólk og frøðing er ikki so djúp, sum

viðhvørt verður hildið, sum orð sum *karðalás* og *geymi* eru góð dømir um.

Zakarias Wang greiðir frá teimum fløktu søguligu viðurskiptum, sum høvdu við sær, at Finnland í 1809 kom undir Russland, og Norra í 1814 í samveldi við Svøríki. Bergur Rønne Moberg ummælir skaldsøguna *Færøblues – Drengen med celloen* eftir Lisbeth Nebelong. Jóan Pauli Joensen skrivur um føroyska savnsøgu.

Tann ótroystiligi Detlef Wildraut, ritstjóri á Tjaldri, er farin undir eina ritgerð í fleiri pørtum, sum hann rópar “Viktor Danielsen og tann føroyska biblían”. Í innganginum skrivur hann um J.H. Schrøter og hansara týðing av *Matteusar*

Evangelium, sum kom út í 1823. Henda umseting fall í gaddajørð, sum skiljandi er, alment skriftmál var onki, fólk kendu onki til at síggja sítt móðurmál sum prentaðan tekst, tjóðskaparkensla var ikki til, føroyskt var ikki hildið at vera nógv tignarligt til at vera plagg um tað høga og heilaga. Wildraut er gudfrøðingur og av fjølmæltastu monnum. Ein biðar við spenningi eftir, hvussu hann fer at greiða sín setning.

TJALDUR er tíðarrit og mál-gagn hjá Týsk-Føroyskum Vínafelag. Blaðið upplýsir, at aðalfundur felagsins verður hildin frá 16. til 18. apríl í einum frítíðardepli í Harz (sum er stutt frá býnum Goslar) í Týsklandi.

Nakað um somu tíð, sum hetta blaðið kom, fekk undirritaði

sendandi eina bibliografi yvir tilfar á týskum um Føroyar. Hetta verkið, sum er onnur og víðkaða útgáva av eini útgávu frá 1998, hava teir báðir Norbert B. Vogt og Uwe Kordeck greitt úr hondum. Bókaskráin er *annotiert*, har eru sostatt viðmerkingar við upplýsingum um verk og høvundar, og skráin er frukt av eini áhaldandi dagføring, við tilfari, sum so hvørt er komið á prent í TJALDRI. Tilsamans eru í hesum yvirliti 4.079 heitir – á bókum, ritgerðum, greinum, bókmentaligum tekstum, ummælum og øðrum skrivligum tilfari – skrásett. Tað er kanska ikki altíð so eyðsýnt, hvat virði er í slíkum turrum lesnaði, men granskarin og tann forvitni veit, at hann er gull verdur.

